

jući se na marksističku tradiciju, „društvene odnose“ možemo definisati kao regulisane odnose interakcije, međuzavisnosti i najširih veza između pojedinaca i grupa koji su determinisani njihovom pozicijom u ekonomskoj sferi i u proizvodnji društvenog života. Stoga je društveni odnos jedan od primarnijih elementa angažmana (v. **društveni angažman**): on je formalni okvir relacije kroz koju akter (v. **akter**) upućuje poziv (v. **poziv**) drugom i time inicira angažman kao proces refleksije (v. **refleksija**) normi (v. **norma**) koje uređuju njihove društvene odnose.

| 8 |
| 10 |
| 61 |
| 64, 51 |

Za dalje čitanje:

- Kergoat, Danièle (2000), „Division sexuelle du travail et rapports sociaux de sexe“, *Dictionnaire critique du féminisme*. Paris: P.U.F.
- Marx, Karl (2019), *Misère de la philosophie. Réponse à la Philosophie de la misère de Proudhon*. Paris: Éditions Payot.
- Massa, Patrick (2007), „Le mythe méritocratique dans la rhétorique sarkozyste: une entreprise de démoratisation“, *Contretemps* 20: 130–145.
- Vatin, François (2020), „Rapport social“, *Encyclopædia Universalis*, (internet), dostupno na: <https://www.universalis.fr/encyclopedie/rapport-social/> (pristupljeno 26. februara 2021. godine).
- Veber, Maks (1976), *Privreda i društvo, Tom prvi*. Beograd: Prosveta.

Milan Urošević
Ivica Mladenović

Društvo

(*societas*: udruženje, zajednica, skup, unija; *socius*: udružen, saputnik) kao pojam ulazi u širu upotrebu u 18. veku nastankom modernog, građanskog društva. U tom periodu ga neki autori, poput Žan-Žaka Rusoa, koriste kao sinonim za pojam civilnog društva (v. **civilno društvo**), od-

| 21 |

nosno političke zajednice (v. **zajednica**) i naglašavaju njegov jasno „istorijski karakter“. Društvo, dakle, više nije shvaćeno kao nekakva prirodna datost, već predstavlja proizvod društvenog dogovora kojim se ljudi dobrovoljno udružuju kako bi napustili prirodno stanje nesigurnosti i nasilja, potčinjavajući se suverenoj vlasti koja se vidi kao predstavnik kolektivne volje za redom i jedinstvom čitavog političkog korpusa.

| 25 |

Krajem 19. veka Ferdinand Tenies u svom klasičnom delu „Zajednica i društvo“ iz 1887. definiše pojam društva čija se upotreba ustalila u društvenim naukama. Ovaj nemački sociolog i filozof taj pojam određuje kao specifično uređenje društvenih institucija (v. **institucije**) koje se zasniva na racionalnom proračunavanju i interesima – kao što je slučaj sa institucijom tržišta ili političkom sferom zasnovanom na izboru političkih predstavnika – za razliku od zajednice kao institucionalnog uređenja zasnovanog na iracionalnim afektivnim odnosima kao što su porodični i rodbinski. Pojam društva se kasnije u 19. i 20. veku institucionalizacijom i razvojem antropologije i sociologije koristi sinonimno sa pojmom modernog društva. U toj upotrebi ovaj pojam je označavao društva Zapada, koja karakterišu „racionalno“ uređene institucije, mahom zasnovane na dobrovoljnom udruživanju pojedinaca. Time se on suprotstavlja pojmu „drevnog“ ili „primitivnog“ društva, kako se tada nazivaju društva ne-evropskog sveta, navodno zasnovana na iracionalnim religijskim i mitološkim osnovama.

| 24 |

U savremenim društvenim i humanističkim naukama pojam društva najčešće uključuje dve stvarnosti: 1. organizovane grupe ljudi sa čvrstim, dugoročnim uzajamnim odnosima, koje žive zajedno u okviru određenog pravnog ili kulturnog okvira i podređene su jedinstvenim normama, vrednostima i običajima; 2. totalitet institucija i organizacija koje funkcionišu

kao zasebno organizovan sistem. Društvo tako možemo definisati kao totalitet svih relacija između aktera i normi koje uređuju njihovo delanje i funkcionišu povezano kao sistem u određenom istorijskom periodu. Društvo je stoga najopštiji kontekst u kojem se dešava angažman (v. **društveni angažman**) kao akt refleksije (v. **angažovani akt; refleksija**) i promene postojećih normi delanja (v. **moć delovanja**).

| 8 |
| 31, 64 |
| 51 |

Za dalje čitanje:

- Tripković, Milan (2007), „Društvo“, Mimica, Aljoša, Marija Bogdanović (ur.), *Sociološki rečnik*. Beograd: Službeni glasnik, str. 91–92
- Šijaković, Ivan (2007), „Društvo, globalno“, Mimica, Aljoša, Marija Bogdanović (ur.), *Sociološki rečnik*. Beograd: Službeni glasnik, str. 94–96
- Milić, Vladimir (2007), „Društvo, moderno“, Mimica, Aljoša, Marija Bogdanović (ur.), *Sociološki rečnik*. Beograd: Službeni glasnik, str. 98–99
- Sekulić, Nada (2007), „Društvo, drevno“, Mimica, Aljoša, Marija Bogdanović (ur.), *Sociološki rečnik*. Beograd: Službeni glasnik, str. 94
- Holmwood, John (2006), „Society“, Turner, Bryan S. (ur.), *The Cambridge Dictionary of Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 592
- Scruton, Roger (2007), *The Palgrave Macmillan Dictionary of Political Thought*. New York: Palgrave Macmillan.

Petar Bojanić

Institucija

(*Institution; Stiftung; Istituzione*) je skup činilaca, činova i činjenica koje *figuriraju* pod odgovarajućim uslovima i pravilima u određenom vremenu i na nekom mestu. Složena i mnogoznačna veza figurativnog i figure sa institucijom i njenim praksama (Delez, v. **praksa**) verovatno može imati prednost nad drugim mogućnostima odre-

| 39 |

đenja nečega što je prevashodno postavljeno uspravno i traje u vremenu (*in-statuere*). Institucija (ili mnoštvo radnji koje institucionalizuju [Parsons]) pre svega je arhitektonska i artifičijelna tvorevina (prave je ljudi i ne tiče se ni prirode ni boga; zidanje Vavilonske kule prva je scena institucionalnog tvorenja) koja štiti zajednički rad od propadanja i stabilizuje veze između ljudi njihovim zajedničkim i angažovanim delovanjem (v. **zajednica, angažovani akti**). Institucionalni generativni i regenerativni potencijal uslovljen je njenom nužnom otvorenosću za nove angažovane članove i inovativne činioce (v. **poziv**). Ta ontološka nedovršenost i manjkavost institucionalnog, budući da latentno nedostaju novi angažovani i institucionalni činovi, mogla bi da se predstavi kao fiktivno socijalno telo (Santi Romano) kome uvek nedostaje deo realnosti. Nekim od poznatih karakteristika i paradoksa institucije – a) da institucija zavisi od drugih institucija i uvek je u vezi sa njima, b) da je u njenom poreklu sila i nasilje (Hjum) a da je istovremeno rat jedna od prvih institucija, c) da je prisilna jer istovremeno i zadovoljava instinkt (Hjum) i ograničava želju pojedinaca (Serl), d) da prethodi individualnom i individuama (Maus), e) da jezik kao ključna institucija prethodi svakoj mogućoj instituciji ali je i njen *a priori* – treba priključiti pre svega projektnu i dokumentacionu supstancu institucije i institucionalnog. Institucija kao projekt obezbeđuje zajednički opstanak grupe različitih aktera i elemenata u prostoru i vremenu (v. **grupa**), a dokumentacioni protokoli i arhivi potvrđuju da institucija postoji.

| 25, 31 |

| 61 |

| 14 |

Za dalje čitanje:

- Bojanić, Petar (2016), *O institucionalnom delovanju*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju; Novi Sad: Akademska knjiga.
- Bojanić, Petar (2020), „What is an act of engagement? Between the social, collegial and institutional protocols“, Andina,